לח א מיי' פ"ו מהלכות חובל ומזיק הלכה א

סמג עשין ע טוש״ע ח״מ

 לקמן פד:] ב"ק לה.
כמובות לה. ולח., ב) [ע" מוספות לקמן פ: ד"ה הנסקלין], ג) [לעיל מט:], ד) [שס], ה) לעיל ב. [ב"ק מד: מה.], ו) [מכות ז:], ו) ושמות כאן,

תורה אור השלם ו. וכי ינצו אַנשים ונגפו אָשָׁה הָרָה וְיָצְאוּ יְלְדֶיהָ וְלֹא יִהְיֶה אָסוֹן עְנוֹשׁ יַעְנֵשׁ כַּאֲשֶׁר יָשִׁית עָלָיו בַּעֵל הָאִשָּׁה וְנָתַן בִּפְלִלִים: שמות כא כב 2. וֹמַבֵּה בְהַמְה יְשַׁלְמָנָּה וּמַכֵּה אָדָם יוּמָת:

מוסף רש"י

נתינה למעלה. לנוניו דמי (חגיגה יא.). אף כאן ממון. ומאי נפט דמי הנפט (שם). מכה אדם ומכה בהמה. מכה כהמה שלמנה ומכה אדם לא ישלם אלא יומת, הקיש פטור ממון דמכה אדם לחיוב ממון דמכה בהמה, מה מכה בהמה אין לך בו חילוק לחיוב, אף מכה אדם אין לך בו חילוק לפטור, מכה בהמה לעולם חייב, דאמרינן ב"ק כו:) פלע תחת פלע לחייב על השוגג כמזיד ואונס כרלון (כתובות לה. כדאמריטן אדם מועד לעולם, אף מכה אדם דפטריה קרא ממשלומין ואפילו בשוגג, הואיל ובמזיד שייכל מיתה (ב"ק לה.). לשאין מתכוין. אין צו מיוכ מיתה כלודם (כתובות לה.). בין דרך ירידה לדרך עלייה. משום דגכי גלות דהורג בשוגג איכא חילוק בין דרך ירידה לדרך עליה, כדאמריטן במכות נו:) כל שבדרך ירידתו גולה, דכתיב ויפל עליו, עד שיפול כדרך נפילה (שם). דרך עליה, שהכהו בהגבהת ידו עניה, שהכהו בהגבהת ידו או שחתכו בהרבו תלמטה למעלה (שם) או: שהרגו כלאחר יד בהרימו הגרון, דקי"ל דפטור מגלות, אפילו הכי פטור מתאלומין (ב"ק לה). כל חייבי מיתות שנתערבו זה בזה. ואין ידוע איזה מהן בקלה ואיזה מהן בחמורה, נידונין בקלה. שאין אתה רשאי למשוך את הקל לעונש חמור שלא נתחייב בו (קדושיו מברך את השם והוא בסקילה כדכתיב (ויקרא ילעבודת כוכבים. שהן וביכום ממוכום היה נדון בחיוב מיתת ב"ד, כך מיתת השור. דהאי בעליו יומת (שמות כא) קרא ימירא להך דרשה ולא דנתחייב קטלא (דעיד ב.).

נחינה למעלה. גבי לא יהיה אסון ונתן בפלילים (שמות כא) דמי ולדות: והא דתנא דבי חזקיה מפקא מדרבי ורבנן. דרבנן מחייבי ליה מיתה לנתכוין להרוג את זה והרג את זה ורבי מחייב ליה ממון ואילו למנא דבי חזקיה לא מיחייב ממון ולא מיתה: מכה אדם ומכה בהמה. לכך הוקשו בהאי

הנשרפין פרק תשיעי סנהדרין

אמר רבא האי דתנא דבי חזקיה מפקא

מדרבי ומפקא מדרבנן #דתנא דבי חזקיה

מכה אדם ומכה בהמה מה מכה בהמה

אָלא חלקת בה בין שוגג למזיד בין מתכוין

לשאינו מתכוין בין דרך ירידה לדרך עלייה

לפומרו ממון אלא לחייבו ממון אף מכה

אדם בלא תחלוק בו בין שוגג למזיד בין

מתכוין לשאין מתכוין בין דרך ירידה לדרך

עלייה 'לחייבו' ממון אלא 'לפומרו ממון מאי

שאין מתכוין אילימא שאין מתכוין כלל היינו שוגג אלא פשימא שאין מתכוין לזה

אלא לזה וקתני לחייבו ממון אלא לפוטרו

ממון ואי בר קמלא הוא מאי איצמריך

למיפטריה ממון אלא לאו שמע מינה לאו

בר קטלא הוא ולאו בר ממונא הוא: מתני' ירוצח שנתערב באחרים כולן

פטורין ר' יהודה אומר כונסין אותן לכיפה

כל חייבי מיתות שנתערבו זה בזה נידונין

בקלה יהנסקלין בנשרפין ר' שמעון אומר

נידונין בסקילה שהשריפה חמורה וחכמים

אומרים נידונין בשריפה שהסקילה חמורה

אמר להן ר"ש יאילו לא היתה שריפה

חמורה לא נתנה לבת כהן שזנתה אמרו לו

יאילו לא היתה סקילה חמורה לא נתנה

למגדף ולעובד עבודת כוכבים הנהרגין

בנחנקין ר"ש אומר בסייף וחכ"א בחנק:

נמ' מאן אחרים אילימא אחרים כשרים

פשיטא ותו בהא לימא רבי יהודה כונסין

אותן לכיפה (סימן בשר"ק) א"ר אבהו אמר

שמואל הכבא ברוצח שלא נגמר דינו

שנתערב ברוצחים אחרים שנגמר דינן עסקינן

רבנן סברי יאין גומרין דינו של אדם אלא בפניו

הָלכֹך כולן פטורין ור' יהודה מיפטרינהו

לגמרי נמי לא כיון דרוצחין נינהו הלכך

כונסין אותן לכיפה ריש לקיש אמר באדם

דכולי עלמא לא פליגי דפטירי אבל הכא

בשור שלא נגמר דינו שנתערב בשורים

אחרים שנגמר דינן קמיפלגי רבנן סברי

יכמיתת בעלים כך מיתת השור ואין גומרין דינו של שור אלא בפניו הלכך כולן פטורין ור' יהודה סבר כונסין אותן לכיפה אמר רבא

קרא מכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת ומשמע בבהמה חייב ממון ובאדם פטור מממון דכתיב בהמה ישלמנה ולא אדם והקיש לך הכתוב פטור תשלומין של אדם לחיוב משלומין של בהמה מה להלן לא חלקת בין מתכוין. לקמן מפרש ואזיל מאי היא: דרך עלייה לא שייך למתני גבי בהמה אלא משום דבאדם אשכחן ביה חילוק בהורג בשוגג דרך ירידה חייב גלות אבל דרך עלייה בהרימו את ידו פטור מגלות דכתיב (במדבר לה) ויפל עליו וימת דרך נפילה בעינן יו: לפוטרו ממון. כלומר לא חלקת בו שום לד להפטר מן תשלומין אלא בכל לדדין הוא דמחייב דרבינן כל נזקין בב"ק (דף כו:) מפלע תחת פצעי לחייב על השוגג כמזיד ועל האונס כרלון ומכה בהמה נזק הוא: אף מכה אדם. אין דין פטור תשלומין הכתוב בו חלוק לשום לד שיתחייב ממון אלא כל שעה פטור מממון בין בשוגג ואין נתכוון דפטור ממיתה בין במזיד ונתכוון דחייב מיתה: אלא לפטרו. אלמא פטור מממון לתנא דבי חזקיה וממיתה נמי שמע מינה דפטר ליה מדאנטריך למפטריה מתשלומין כדמפרש ואזיל ואי בר קטלא מי אנטריך למפטר: בותבי' שנסערב מוטרין מנופטר. בוו במרכז הגר אחרים באחרים. בגמרא מפרט הגר אחרים מאן נינהו: כונסין אותן לכיפה. ושם מאכילין אותן שעורים עד שתבקע כריסן כדתני לקמן בפירקין (דף פא:): נדונין בקלה. מאחר שנתערבו ואי אתה מכיר מי המחויב את החמורה ומי המחויב את הקלה אי אתה רשאי להחמיר עליו למושכו למיתה חמורה שלא נתחייב בה אלא ידונו בקלה שישנה בכלל החמורה: הנסקלין בנשרפין. אע"ג דרובא דהני נשרפין כדקתני נסקלין בנשרפין משמע חד נסחל שנתערב בנשרפין טובא אפילו הכי לר׳ שמעון ידונו כולן בסקילה מפני שהשריפה חמורה: לא נסנה למגדף ולעוכד עכודת כוכבים. שפושטין ידן בעיקר: לא ניתנה לבת כהן שונחה. שעבירתה חמורה שמחללת את אביה כדאמר בארבע מיתות (לעיל דף נב.) שנוהגין

בו חול: בסייף. שחנק חמור: וחכמים אומרים בחנק. שסייף חמור. וטעמא מפרש בארבע מיתות [שם נ.]: גבו׳ אלא בפניו. כיון דאין מכירין אותו לא הויא בפניו: וכיון דרולה הוא. שהרי קבלו העדיות ונשאו ונתנו בדבר: דפטירי. הואיל ואיכא חד דלא נגמר דינו אין לך ראיה לזכות גדולה מזו ורחמנא אמר והצילו העדה (במדבר לה):

מוקי (לקמן פד:) מוקי ברמה. תימה דברים פ' הנחנקין (לקמן פד:) מוקי להאי קרא במכה אביו ומה שייך בו לחלק בין דרך ירידה לדרך עלייה ויש לומר דהיקישא לאו מההוא קרא נפקא אלא מקרא דלעיל מיניה ואיש כי יכה כל נפש אדם וכתיב בתריה מכה נפש בהמה ישלמנה דההוא ברוצח כחיב כדאיחא ינתינה למעלה מה להלן ממון אף כאן ממון בפ' יולא דופן (נדה דף מד: ושם)

ואע"ג דלפי גירסא אחת דבריש החובל (ב"ק דף פג:) משמע דההוא קרא בחובל בחבירו איירי ליתא לההיא גירסא כדפרישית שם ומיהו בפרק הנחנקין (לקמן ד' פד:) משמע דמקרא דמיתוקם במכה אביו הוי היקישא דתנא דבי חזקיה ועוד משמע בפרק אלו נערות (כתובות ד׳ לה: ושם) דמכה אדם הוי היקישא דקאמר ולתנא דבי חזקיה ממחי דבחול כתיב דילמח בשבת כתיב דבמכה בהמה גופיה איכא לפלוגי ומשני לא ס"ד דכתיב מכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת משמע דמההוא קרא הוי היקישא ול"ל דאף על גב דמעיקרא בעי לאוקמי קרא במכה אביו משום דלא כתב ביה ומת היינו משום דלריכינן למדרש מיניה חבורה במכה אביו אבל במסקנא דנפקא לן חבורה באם אינו ענין מנפש בהמה מיתוקם מכה אדם ברולח אע"ג דלא כתיב ביה ומת ומיהו קשה דבמסקנא נמי מפיק מיניה התם דמותר להקיז דם לאביו ול"ל דמיירי בין במכה אביו בין במכה חבירו במכה אביו מדכחיב הכאה סתם ולא כתיב ומת ובמכה חבירו דבר הלמד מענינו דומיא דקרא דלעיל מיניה דמיירי ברולח וללדדין מיירי לענין חבירו במיתה ולענין אביו בחבורה בעלמא וכיון דבכולהו איירי קרא גמרינן שפיר ממכה בהמה: בין שוגג למזיד. בשלשה עניני

ממון איירי תנא דבי חזקיה דבין שוגג למזיד מיירי בממון אחר בהדי מיתה ונפקא לן מינה דחייבי מיתות שוגגין פטורין מן התשלומין משום דלא חלקת דאהכי מייתי לה בסוף המניח (ב"ק דף לה. ושם) ובפרק אלו נערות (כתובות דף לה.) ולענין זה לכ"ע אית להו היקישא דבי חוקיה כדמוכח באלו נערות (שם) דפריך ומי איכא למ"ד חייבי מיתות שוגגין חייבין וכו׳ אבל בין מתכוין לשאין מתכוין לאו בממון אחר בהדי מיתה איירי דמשוגג נפקא וק"ו הוא אלא לפטור מדמי הנהרג ולאפוקי מדרבי דדרים בנתכוין להרוג את זה והרג

את זה ונתתה נפש ממון והשתא קמ"ל תנא דבי חזקיה דכמו נתכוין להרוג את זה והרג את שמתכוין פטור ה"נ שאין מתכוין דאהכי מייתי לה בשמעתין ובין דרך ירידה אתא לאשמועינן דכמו דרך עלייה דלא נתנה שגגתו לכפרה דלא שקלינן מיניה ממונא ולפטריה הכי נמי דרך ירידה אע"ג דנתנה שגגתן לכפרה ולפטור מזיד נמי אינטריך ויש טועין לומר להפך לפטור שוגג דרך עלייה כמו דרך

ירידה אבל באלו נערות מוכחא סוגיא כמו שפירשתי בשמעתין דלא יהיה אסון: בשוך שדא נגמר דינו בו'. והשתא לרבנן כולן פטורין משום דאין גומרין דינו של שור אלא בפניו ור' יהודה סבר כונסין אותן לכיפה והקשה ר' יצחק ב"ר מרדכי דבפרק המערובות (מנחות ד' ע: ושם) תנן כל הזבחים שנתערב בהן שור הנסקל אפילו אחד בריבוא ימותו כולן והשתא מה התם דרובא דהיתירא ופסידא דקדשים אמר ימותו כולן הכא דרובא דאיסורא ודהדיוט לא כ"ש ונראה לו דגרסינן כמו שכתוב בספר ישן אחד בשור שלא נגמר דינו שנתערב בשוורים אחרים מעלייא עסקינן והשיב לו ר"ת דקתני במתניתין כולן פטורין משמע שהאחרים בני חיובא ואע"ג דברישא דשמעתא קאמר מאי אחרים אילימא אחרים כשרים פשיטא ולא פריך פטורין פטור מבעי ליה כיון דמני למיפרך מגופה לא חש למידק ועוד דריש לקיש אדר׳ אבהו קאי דמשני הכא ברולח שלא נגמר דינו שנתערב ברולחים אחרים עסקינן ועלה קאי ריש לקיש ומשני באדם כולי עלמא לא פליגי דפטירי וכו׳ משמע דבההוא עניינא דאוקמא ר׳ אבהו באדם מוקי ריש לקיש בשור לכך נראה כגרסת הספרים אבל נחערב בשוורים מעלייא אפיי בנגמר דינו היה אומר ר"ל ניכבשינהו דניניידו וכל דפריש מרובא פריש ומתניתין דשלהי ע"ו (דף עד.) דמשמע דשור הנסקל אסור במשהו מיירי בשנסקל דליכא למימר ניכבשינהו וחדע דלא קחני שנגמר דינו ומתניתין דובחים דקתני ימותו כולן בנחערב בובחים מיירי ולגבוה וגזירה שמא יבואו עשרה כהנים בבת אחת ומסקי מן

סיי שעח סעיף א: למ ב מיי פ"א מהלי נערה בחולה הלכה יג ופ"ג מהלכות גניבה הלכה ה סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכג סעיף ד: ב ג מיי׳ פ״ד מהלכות רוצח הלכה ז ופי״ד

מהלכות סנהדרין הלכה ז סמג לאוין קסג: מא ד מיי' פי"ד מהל' סנהדרין הלכה ו: מב ה ו מיי׳ שם הלכה ז ופ"ד מהלכות רולח הלכה ז סמג שם: מנג ז מיי׳ פי״א מהל' מקי ממון הלכה י: